

ВИДИ ОЦІНОЧНИХ ПОНЯТЬ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Мойсеєнко Г.В.,
здобувач кафедри адміністративного та господарського права
Запорізький національний університет

Беручи до уваги загальні підходи до класифікації оціночних понять і особливості формулювання та функціонування оціночних понять в адміністративному судочинстві, запропоновано класифікувати їх за декількома критеріями, серед яких: характер найбільш загальних властивостей та ознак, що складають їх зміст; предмет оцінювання; ступінь конкретизації; факт і спосіб тлумачення; структура; сфера поширення в системі права.

Ключові слова: класифікація, критерій класифікації, адміністративне судочинство, оціночні поняття в адміністративному судочинстві.

Основываясь на общих подходах к классификации оценочных понятий, учитывая особенности формулировки и функционирования оценочных понятий в административном судопроизводстве, предложено классифицировать их по нескольким критериям, среди которых: характер наиболее общих свойств и признаков, составляющих их содержание; предмет оценивания; степень конкретизации; факт и способ толкования; структура; область распространения в системе права.

Ключевые слова: классификация, критерий классификации, административное судопроизводство, оценочные понятия в административном судопроизводстве.

Moiseenko G.V. TYPES OF EVALUATION TERMS IN ADMINISTRATIVE LEGAL PROCEEDINGS IN UKRAINE

Having regard to general approaches to the classification of evaluation terms, taking into account the peculiarities of the formulation and functioning of evaluation terms in administrative legal proceedings, was elaborated their classification according to several criteria, among which are: the nature of the most common properties and attributes that make up their content; subject of evaluation; degree of specification; fact and method of interpretation; structure; area of distribution in the system of law.

Key words: classification, criterion of classification, administrative legal proceedings, evaluation terms in administrative legal proceedings.

Інструментом пізнання, використання якого дає змогу виробити цілісне та точне уявлення як про сукупність однорідних, але неоднакових понять, так і про кожне з таких понять шляхом їх групування та відмежування за визначеною ознакою, є класифікація. У філософських працях її прийнято розуміти як 1) багатоступеневий, розгалужений поділ обсягу поняття [1]; 2) розподіл предметів того чи іншого роду на взаємопов'язані класи за найбільш істотними ознаками,

властивими предметам даного роду та такими, що відрізняють їх від предметів інших родів. Також указується на те, що класифікувати – означає побудувати систему супідрядних понять (класів об'єктів) галузі знань або діяльності, яка зазвичай подається у вигляді різних за формою схем (таблиць) і використовується як засіб для встановлення зв'язків між цими поняттями або класами об'єктів, а також для орієнтування у їх різноманітті [2].

Зважаючи на вищевикладене та враховуючи те, що оціночні поняття в адміністративному судочинстві є багаточисленими та різноманітними, для глибокого та точного розуміння їх необхідно класифікувати.

Для цього перш за все вважаємо за необхідне з'ясувати, яким чином класифікують оціночні поняття у різних галузях права, для того, щоб використати в ході класифікації оціночних понять в адміністративному судочинстві підходи, які є придатними для цього та видаються найбільш обґрунтованими. Огляд наукових джерел, серед яких праці А.Г. Антонян, О.В. Веренкіотової, Т.В. Кашаніної, І.А. Тітка, С.М. Черноус, дає підстави констатувати, що найбільш поширеними є класифікації оціночних понять: 1) за характером найбільш загальних властивостей та ознак, що складають їх зміст; 2) залежно від предмета оцінювання; 3) за ступенем конкретизації; 4) за наявністю (фактом) та способом тлумачення; 5) залежно від їхньої структури; 6) за сферою їх поширення у системі права.

Вважаємо, що хід даного дослідження буде оптимальним, якщо ми почергового розглянемо можливість класифікації оціночних понять в адміністративному судочинстві за кожним із вищенаведених критеріїв.

Першим підходом до класифікації оціночних понять, який слід відобразити та пристосувати до оціночних понять в адміністративному судочинстві, є їх поділ за характером найбільш загальних властивостей та ознак, що складають їх зміст.

Загальновизнаним є те, що вперше запропонувала класифікувати оціночні поняття за зазначеним критерієм Т.В. Кашаніна. На її переконання, якісними є поняття, ознаки яких мають визначені параметри (час, розмір, кількість повторювань та ін.), що відображують ступінь вираження таких ознак, їхню інтенсивність. Розмірковуючи про кількісні оціночні поняття, Т.В. Кашаніна використовує формулювання «вимірюваність, тобто сфера існування, межі допустимих змін для ознаки, властивості, предмета, дії» [3, с. 28].

Класифікаційна модель Т.В. Кашаніної була вдосконалена шляхом доповнення кількісних та якісних оціночних понять, які виділяються у її межах, іншим різновидом, який охоплює оціночні поняття, що містять як кількісні, так і якісні ознаки [4, с. 74].

Аналіз положень КАС України показав, що він оперує здебільшого якісними оціночними поняттями, серед яких: добросовісно користуватися правами (ч. 2 ст. 49 КАС України), правдиві показання (ч. 5 ст. 65 КАС України), загальновідомі обставини (ч. 2 ст. 72 КАС України) тощо [5].

Прикладами кількісних оціночних понять, які знайшли відображення у КАС України, є: «своєчасно, тобто протягом розумного строку» (ч. 2 ст. 110 КАС України), «невідкладно» (ч. 4 ст. 38 КАС України), «завчасно» (ч. 6 ст. 65 КАС України), «негайно» (ч. 2 ст. 268 КАС України), «майновий стан сторони» (ч. 1 ст. 88 КАС України), «час, необхідний для примирення» (ч. 2 ст. 113 КАС України) [5].

Кількісно-якісним оціночним поняттям є, наприклад, шкода для розгляду справи (ч. 4 ст. 79, ч. 3 ст. 80 КАС України) [5] – може вимірюватись часовими проміжками, якщо виражається у невиправданому збільшенні тривалості розгляду справи (кількісна), а також може бути пов'язана, зокрема, із неможливістю або ускладненням дослідження доказів (якісна).

Наступним за поширеністю критерієм класифікації оціночних понять є предмет оцінювання.

Дослідивши зазначене питання, О.В. Черданцев зазначив, що різні групи оціночних понять відображають такі явища, як: ситуації та стани; поведінка; результати дій або бездіяльності; спонукання дій; причини дій; способи; предмети і речі; властивості предметів і речей [6, с. 31]. Також змістом оціночних понять можуть бути характеристика особи, часові величини [3, с. 36].

З огляду на вищезазначене можемо класифікувати оціночні поняття в адміністративному судочинстві за предметом оцінки на ті, що відображають: 1) характеристики осіб – «неупередженість» (п. 4 ч. 1 ст. 27 КАС України), «пряма або

опосередкована заінтересованість» (п. 2 ч. 1 ст. 27 КАС України); 2) часові величини – «негайно» (ст. 35 КАС України), «невідкладно» (ч. 4 ст. 38 КАС України), «розумний строк (ч. 2 ст. 110 КАС України) тощо; 3) показники якості – «обґрунтований та об'єктивний висновок експерта» (ч. 3 ст. 66 КАС України), «правильне по суті рішення суду» (ч. 2 ст. 200 КАС України); 4) дії – допомога (ч. 3 ст. 105 КАС України); 5) способи – «всєбічний та об'єктивний» (ч. 2 ст. 110 КАС України); 6) обставини – «неможливість або ускладненість надання доказів» (ч. 1 ст. 73 КАС України), «істотні для справи обставини, що не були і не могли бути відомі» (п. 1 ч. 2 ст. 245 КАС України) тощо; 7) причини – «поважні причини» (ч. 2 ст. 78, ч. 3 ст. 78, ч. 5 ст. 111, ч. 2 ст. 128 КАС України), «у виняткових випадках, коли це необхідно для об'єктивного з'ясування обставин справи (ч. 4 ст. 142 КАС України) [5].

Поруч із вищезазначеними критеріями оціночні поняття також прийнято поділяти залежно від ступеня їх конкретизації.

Оптимальною з точки зору доступності для розуміння та широти охоплення оціночних понять видається класифікаційна модель, вироблена С.М. Черноус. За її твердженням, слід виділяти оціночні поняття: 1) неконкретизовані, 2) конкретизовані за допомогою казуїстичного переліку, 3) конкретизовані через визначені критерії, 4) конкретизовані як за допомогою визначених критеріїв, так і через казуїстичний перелік [6, с. 74-75]. Схиляємось до думки про те, що саме таким чином слід класифікувати оціночні поняття в адміністративному судочинстві.

Разом із тим вважаємо за необхідне зауважити, що конкретизація оціночних понять наведенням випадків, що ними охоплюються, і шляхом встановлення їхніх ознак можлива лише в положеннях нормативного акта, який містить відповідне оціночне поняття (або у визначених законом випадках у нормативних актах вищої юридичної сили або такої самої юридичної сили, якщо є на нього посилення). Підґрунтям для цього твердження є те, що тоді як конкретизація положення передбачає зміни у його змісті, запрова-

дження таких змін можливе лише таким самим (за юридичною силою і предметом правового регулювання) нормативним актом, який закріпив відповідне положення.

Отже, за ступенем конкретизації оціночні поняття в адміністративному судочинстві слід класифікувати так: 1) неконкретизовані: «добросовісно користуватися правами» (ч. 2 ст. 49 КАС України), «неповне з'ясування обставин, недоведеність обставин» (ч. 1 ст. 204 КАС України), «істотні для справи обставини» (п. 1 ч. 2 ст. 245 КАС України) тощо; 2) конкретизовані наведенням випадків, що ними охоплюються: «інші питання, необхідні для апеляційного розгляду справи» (ч. 1 ст. 190 КАС України), «обставини, що ускладнюють виконання судового рішення (відсутність коштів на рахунок, стихійне лихо» (ч. 1 ст. 263 КАС України) тощо; 3) конкретизовані шляхом встановлення їхніх ознак: «у виняткових випадках, коли це необхідно для об'єктивного з'ясування обставин справи» (ч. 4 ст. 142 КАС України) тощо [5].

Оціночних понять, конкретизованих одначасно наведенням випадків, що ними охоплюються, та шляхом встановлення їхніх ознак, виявлено не було.

Далі належить розглянути можливість класифікації оціночних понять за наявністю (фактом) та способом тлумачення.

Перш за все видається доречним викласти міркування вчених із цього приводу. Так, О.В. Веренкіотова за зазначеним критерієм поділила оціночні поняття на 1) роз'яснені; 2) частково роз'яснені; 3) нероз'яснені [4, с. 85].

У світлі зазначеного вважаємо, що оціночні поняття об'єктивно можуть бути або невитлумаченими, або витлумаченими. Не виключено, що часткове роз'яснення може мати місце, лише якщо акт тлумачення зачіпає лише частину оціночного поняття, але за результатами дослідження актів тлумачення положень КАС України ми таких випадків не виявили, а саме явище неповного тлумачення (викладення зразку розуміння однієї частини оціночного поняття не у системному зв'язку із іншою) є скоріше відхиленням від правил тлумачення.

Разом із тим вважаємо за доцільне висвітлити приклади лише нормативного судового тлумачення, що спрямоване на забезпечення однакового та правильного розуміння змісту положень усіма суб'єктами права.

Перший приклад показує підхід до тлумачення оціночного поняття «обґрунтованість» щодо судового рішення. Визначаючи ознаки обґрунтованого судового рішення (ч. 3 ст. 159 КАС України), ВС України вказав на те, що обґрунтованим рішенням слід вважати тоді, коли суд повністю з'ясував обставини, що мають значення для справи, коли ці обставини доказані та висновок суду відповідає викладеним у рішенні обставинам справи (Постанова ВС України від 15 грудня 2015 р. у справі № 21-4108а15) [8].

Зміст оціночного поняття «істотні для справи обставини» (п. 1 ч. 2 ст. 245 КАС України) ВАС України розкрив, зазначивши, що істотність обставини означає те, що якби суд її міг урахувати під час вирішення справи, то це вплинуло б на результат вирішення справи (узагальнення ВАС України судової практики розглядів адміністративними судами заяв про перегляд судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами) [9].

Розмірковуючи про змістовне наповнення «допомоги» в оформленні позовної заяви службовцем апаратів адміністративного суду (ч. 3 ст. 105 КАС України), ВАС України звернув увагу на те, що така допомога містить лише роз'яснення вимог щодо відповідності позовної заяви положенням статей 105, 106 КАС України, а не стосовно її змісту, обґрунтування чи виготовлення (п. 15 Постанови Пленуму ВАС України «Про практику застосування адміністративними судами окремих положень Кодексів адміністративного судочинства України під час розглядів адміністративних справ») [10].

Оціночне поняття «поважна причина» (у контексті пропущення строків звернення до адміністративного суду (ч. 1 ст. 100 КАС України)) ВС України витлумачив, вказавши на те, що в розумінні цієї статті поважними причинами пропуску строку звернення до адміністративного суду є наявність обставин, які створили об'єк-

тивні перешкоди для звернення особи з адміністративним позовом і подолання яких для цієї особи було неможливим або ускладненим (Постанова ВС України від 6 грудня 2016 р. у справі № 21-1532а16) [11].

Крім того, для тлумачення оціночних понять, що вживаються у КАС України, слід використовувати прецедентну практику ЄСПЛ у відповідній частині. Наприклад, там склалось стійке розуміння поняття «неупередженість» (п. 4 ч. 1 ст. 27 КАС України). Як неупередженість ЄСПЛ розцінює відсутність упередженості або будь-якого суб'єктивного ставлення. Доказами протилежного, на погляд ЄСПЛ, може бути будь-що, що вказує на те, що суд проявив ворожість або недоброзичливість з особистих причин («Мікаллеф проти Мальти», заява № 17056/06, пункти 93-94) [12].

Таким чином, оціночні поняття в адміністративному судочинстві за наявності (фактом) та способом тлумачення, а також враховуючи обов'язковість того чи іншого акта тлумачення слід класифікувати на:

а) витлумачені, зокрема:

– залежно від способу тлумачення:

1) витлумачені наведенням випадків, що ними охоплюються, – «поважна причина» (у контексті пропущення строків звернення до адміністративного суду (ч. 1 ст. 100 КАС України)), «обґрунтованість судового рішення» (ч. 3 ст. 159 КАС України); 2) витлумачені шляхом встановлення їхніх ознак – «допомога в оформленні позовної заяви» (ч. 3 ст. 105 КАС України) тощо;

– залежно від обов'язковості акта тлумачення: 1) витлумачені у рішеннях ЄСПЛ, КС України, правових висновках ВС України (є загальнообов'язковими) – «поважна причина» (у контексті пропущення строків звернення до адміністративного суду (ч. 1 ст. 100 КАС України)), «обґрунтованість судового рішення» (ч. 3 ст. 159 КАС України); 2) витлумачені в постановках пленумів вищих спеціалізованих судів, насамперед Пленуму ВАС України, у тому числі за підсумками узагальнення судової практики (є обов'язковими до врахування) «допомога в оформленні по-

зовної заяви» (ч. 3 ст. 105 КАС України), «істотні для справи обставини» (п. 1 ч. 2 ст. 245 КАС України) тощо; 3) витлумачені в інших судових рішеннях, а також у доктринальних джерелах, професійних виданнях тощо (не є обов'язковими);

б) невитлумачені.

Також у науково-публіцистичній літературі нерідко трапляється класифікація оціночних понять залежно від їхньої структури на прості та складні.

Зокрема, на переконання В.О. Веренкіотової, група простих оціночних понять охоплюють ті з них, які мають у своїй структурі один оціночний елемент. Складні оціночні поняття, за словами вченого, містять декілька оціночних понять, тобто відбувається формування оціночного поняття через оціночне поняття [4, с. 85].

Можливість застосування зазначеного критерію для класифікації оціночних понять в адміністративному судочинстві є очевидною.

Таким чином, оціночні поняття в адміністративному судочинстві залежно від їхньої структури поділяються на:

а) прості – «завчасно» (ч. 6 ст. 65 КАС України), «неповний, неясний» (ч. 1 ст. 85 КАС України), «всебічний та об'єктивний» (ч. 1 ст. 86, ч. 2 ст. 110, ч. 1 ст. 111 КАС України), «достовірний» (ч. 3 ст. 86 КАС України);

б) складні – «очевидна небезпека заподіяння шкоди правам» (ч. 1 ст. 117 КАС України), «неоднакове застосування норм матеріального права, що спричинило ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах» (п. 1 ч. 1 ст. 237 КАС України) тощо.

Не менший інтерес має класифікація оціночних понять за сферою їх поширення в системі права. Вважаємо, що оціночні поняття в адміністративному судочинстві за цим критерієм мають поділятися на:

а) загальноправові – «розумний строк», «неупередженість», «поважна причина», «добросовісність», «негайно», «невідкладно» тощо;

б) загальнопроцесуальні (у «судочинському» розумінні юридичного процесу) – «пряма або опосередкована заінтересованість в результаті розгляду справи»,

«шкода для розгляду справи», «всебічне, повне та об'єктивне дослідження доказів», «складність справи», «неоднакового застосування норм права», «різні за змістом судові рішення», «подібні правовідносини» тощо;

в) ті, що використовуються у декількох галузях процесуального права, – «правдиві показання», «загальновідомі обставини», «добровільність визнання обставин», «формальні міркування» тощо;

г) галузеві – «заходи, необхідні для з'ясування всіх обставин у справі», «очевидні ознаки протиправності рішення, дії, бездіяльності суб'єкта владних повноважень» тощо.

Використання оціночного поняття, яким оперує КАС України, в інших процесуальних кодексах (його поширення у декількох або в усіх галузях процесуального права) дає змогу розглянути можливість звернутись до практики тлумачення такого оціночного поняття судами (палатами судів) інших юрисдикцій.

Наприклад, загальноправове оціночне поняття «розумний строк» можна тлумачити, зважаючи на роз'яснення, викладене у п. 3 Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення». Там встановлено, що розумним вважається, зокрема, строк, який є об'єктивно необхідним для виконання процесуальних дій, прийняття процесуальних рішень та розгляду і вирішення справи з метою забезпечення своєчасного (без невиправданих зволікань) судового захисту [13].

Для правильного розуміння загальнопроцесуального оціночного поняття «безпосереднє дослідження доказів» велике значення має правова позиція Судової палати у кримінальних справах ВС України щодо нього. Вона роз'яснила, що безпосередність дослідження доказів означає звернену до суду вимогу закону про дослідження ним всіх зібраних доказів шляхом допиту, огляду речових доказів, оголошення документів, відтворення звукозапису і відеозапису тощо, а докази,

які не були предметом безпосереднього дослідження суду, не можуть бути визнані допустимими та враховані при постановленні судового рішення, крім випадків, встановлених законом (Постанова ВС України від 21 січня 2016 р. у справі № 5-249кс15) [14].

Разом із тим під час використання актів тлумачення судів (судових палат) інших юрисдикцій має бути врахована специфіка оціночного поняття, якої воно набуло у відповідній галузі процесуального права.

Підбиваючи підсумки дослідження видів оціночних понять в адміністративному судочинстві України, наведемо їх класифікацію, а також висловимо декілька пов'язаних із нею зауважень.

1. Оціночні поняття в адміністративному судочинстві України поділяються:

а) за характером найбільш загальних властивостей та ознак, що становлять їхній зміст, на 1) якісні; 2) кількісні; 3) кількісно-якісні;

б) залежно від предмета оцінювання на ті, що відображають: 1) характеристики осіб; 2) часові величини; 3) показники якості; 4) дії; 5) способи; 6) обставини; 7) причини тощо;

в) за ступенем конкретизації на 1) неконкретизовані; 2) конкретизовані наведенням випадків, що ними охоплюються; 3) конкретизовані шляхом встановлення їхніх ознак;

г) за наявністю (фактом) та способом тлумачення на:

– витлумачені, зокрема: 1) залежно від способу тлумачення – на витлумачені наведенням випадків, що ними охоплюються; витлумачені шляхом встановлення їхніх ознак; 2) залежно від обов'язковості акта тлумачення – на витлумачені в рішеннях ЄСПЛ, Конституційного Суду України, правових висновках ВС України (є загальнообов'язковими); витлумачені у постановках пленумів вищих спеціалізованих судів, насамперед Пленуму ВАС України, у тому числі за підсумками узагальнення судової практики (є обов'язковими до врахування); витлумачені у інших судових рішеннях, а також у доктринальних джерелах, професійних публіцистичних виданнях (не є обов'язковими);

– невитлумачені.

д) залежно від їхньої структури на: 1) прості; 2) складні

е) за сферою їх поширення у системі права на: 1) загальноправові; 2) загальнопроцесуальні; 3) ті, що використовуються у декількох галузях процесуального права; 4) галузеві.

2. Конкретизація оціночних понять наведенням випадків, що ними охоплюються, і шляхом встановлення їхніх ознак можлива лише в положеннях нормативно-правового акта, який містить відповідне оціночне поняття (або у визначених законом випадках у нормативних актах вищої юридичної сили або такої самої юридичної сили, якщо є на нього посилення). Суди не є уповноваженими на конкретизацію оціночних понять, а можуть лише їх тлумачити.

3. Часткове роз'яснення (часткова інтерпретація) може мати місце, лише якщо акт тлумачення зачіпає лише частину оціночного поняття (це можливо, якщо предметом тлумачення є складне оціночне поняття, про які йтиметься нижче), але за результатами дослідження актів тлумачення положень КАС України ми таких випадків не виявили, а саме явище неповного тлумачення (викладення зразку розуміння одної частини оціночного поняття не у системному зв'язку із іншою) є скоріше відхиленням від правил тлумачення, аніж окремим його різновидом.

4. Використання оціночного поняття, яким оперує КАС України, в інших процесуальних кодексах (його поширення у декількох або в усіх галузях процесуального права) дає змогу розглянути можливість звернутись до практики тлумачення такого оціночного поняття судами (палатами судів) інших юрисдикцій. Водночас під час використання актів тлумачення судів (судових палат) інших юрисдикцій має бути врахована специфіка оціночного поняття, якої воно набуло у відповідній галузі процесуального права.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Философия : Энциклопедический словарь / под ред. А.А. Ивина. – М. : Гардарики. – 2004. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/524/%D0%9A%D0%9B%D0%90

%D0%A1%D0%A1%D0%98%D0%A4%D0%98%D0%9A%D0%90%D0%A6%D0%98%D0%AF.

2. Философский энциклопедический словарь / под ред. Е.Ф. Губского. – М. : Инфра-М. – 1997. – 576 с.

3. Тітко І.А. Оцінні поняття у кримінально-процесуальному праві України : [монографія] / І.А. Тітко. – Х. : Право, 2010. – 216 с.

4. Веренкіотова О.В. Оціночні поняття у правових актах: теорія та практика реалізації : дис. ... канд. юр. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / О.В. Веренкіотова. – К., 2013. – 195 с.

5. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.

6. Антонян А.Г. Оценочные категории в уголовно-исполнительном праве : дис. ... канд. юр. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / А.Г. Антонян. – Томск, 2016. – 232 с.

7. Черноус С.М. Оціночні поняття у трудовому праві України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / С.М. Черноус. – Харків, 2008.

8. Постанова Верховного Суду України від 15 грудня 2015 року № 21-4108а15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/7E048ADD00A64857C2257F54002371FA](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/7E048ADD00A64857C2257F54002371FA).

9. Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України «Про узагальнення судової практики

розглядів адміністративними судами заяв про перегляд судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами» від 22 травня 2015 року № 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vasu.gov.ua/plenum/post_plenum/postanova_plenumu_vasu_7_22-05-2015/.

10. Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України «Про практику застосування адміністративними судами окремих положень Кодексів адміністративного судочинства України під час розглядів адміністративних справ» від 6 березня 2008 р. № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0002760-08/conv>.

11. Постанова Верховного Суду України від 6 грудня 2016 р. у справі № 21-1532а16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/0D53D1D03E851E82C225809800494C50](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/0D53D1D03E851E82C225809800494C50).

12. Micallef v. Malta [GC], no. 17056/06, 15 October 2009, ECHR 2009-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-95031>.

13. Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення: Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17 жовтня 2014 р. № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0011740-14>.

14. Постанова Верховного Суду України від 21 січня 2016 р. у справі № 5-249к15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/e84bae31236a51a1c2257f7d00414217/\\$FILE/5-249%D0%BA%D1%8115.doc](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/e84bae31236a51a1c2257f7d00414217/$FILE/5-249%D0%BA%D1%8115.doc).